

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА

Кафедра туризму та готельно-ресторанної справи

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор з науково-педагогічної роботи
_____ М.І. Мальований
«_____» _____ 2019 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКСКУРСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»

Освітній ступінь: *бакалавр*
Спеціальність: *242 «Туризм»*
Факультет: *менеджменту*

Робоча програма навчальної дисципліни «Організація екскурсійної діяльності»
для здобувачів вищої освіти спеціальності 242 «Туризм». – Умань: Уманський
НУС, 2019. – 14 с.

Розробник: *к.е.н., доцент кафедри
туризму та готельно-ресторанної справи* _____ Д.В. Нагернюк

Робоча програма затверджена на засіданні
кафедри туризму та готельно-ресторанної справи

Протокол від « _____ » _____ 2019 року № _____

Завідувач кафедри

_____ *Л.В. Гранченко*

« _____ » _____ 2019 року

Схвалено науково-методичною комісією *факультету менеджменту*

Протокол від « _____ » _____ 2019 року № _____

Голова _____ *М.О. Гоменюк*

« _____ » _____ 2019 року

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3,5	Галузь знань 24 «Сфера обслуговування»	нормативна	
Модулів – 1	Спеціальність 242 «Туризм»	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 3		3-й	-
Індивідуальне науково-дослідне завдання		Семестр	
Розробка екскурсії		5-й	-
Загальна кількість годин – 105		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 3	Освітній ступінь бакалавр	28 год.	-
		Практичні, семінарські	
		32 год.	-
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
		22 год.	-
		Індивідуальні завдання:	
23 год.	-		
		Вид контролю:	
		екзамен	

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

- для денної форми навчання – 57,1 % : 42,9%;

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Світове співтовариство визнало туризм ефективним засобом індивідуального й колективного вдосконалення, важливою складовою якого є послуга суто інтелектуального характеру – екскурсія з її просвітницькою, духовною та освітньою функціями.

Мета курсу (інтегральна компетентність) — формування у студентів теоретичних, професійних знань і практичних навичок, що дають їм змогу самостійно організувати й планувати екскурсійну діяльність; розробляти й проводити екскурсії; здійснювати екскурсійне обслуговування.

У результаті вивчення дисципліни «Організація екскурсійної діяльності» студент повинен **оволодіти** такими **компетентностями**:

- здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні;
- здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку екскурсійної діяльності;
- розуміння процесів організації туристичних подорожей і комплексного екскурсійного обслуговування;
- здатність працювати в міжнародному контексті, взаємодіяти з вітчизняними та іноземними клієнтами;
- здатність працювати в міжнародному контексті;
- здатність працювати в команді та автономно;
- здатність організувати процес екскурсійного обслуговування туристів і екскурсантів;
- здатність розробляти та проводити різні види екскурсій;
- здатність проводити країнознавчі та краєзнавчі дослідження щодо умов розвитку туризму на визначеній території;
- здатність розроблювати та проводити ефективну продуктову, цінову, збутову політику туристичних підприємств;
- здатність надавати вичерпну інформацію існуючим і потенційним туристам.

Програмними результатами навчання з дисципліни «Організація

екскурсійної діяльності» є:

- знати, розуміти і вміти використовувати на практиці базові поняття з організації екскурсійної діяльності;
- аналізувати рекреаційно-туристичний потенціал території;
- застосовувати у практичній діяльності принципи і методи організації та технології обслуговування туристів;
- ідентифікувати туристичну документацію та вміти правильно нею користуватися;
- розуміти принципи, процеси і технології організації роботи екскурсійного бюро (туристичної фірми) та окремих його підсистем;
- застосовувати навички продуктивного спілкування зі споживачами туристичних послуг;
- оволодіння знаннями з організації екскурсійного обслуговування в індустрії туризму;
- виявлення основних напрямів і тенденцій розвитку екскурсійного обслуговування в сучасних умовах;
- набуття студентами навичок роботи з нормативними матеріалами щодо організації екскурсійної діяльності в туристичній індустрії;
- вміння застосовувати теоретичні знання у вирішенні практичних завдань;
- вміти організовувати та планувати екскурсійну діяльність;
- готувати контрольний та індивідуальний тексти екскурсії;
- розробляти та проводити екскурсії;
- складати технологічну карту та розробляти методичну розробку екскурсії.

У процесі викладання дисципліни передбачається читання лекцій. Проведення семінарських та практичних занять здійснюється за формою рольових ігор, оглядових і тематичних екскурсій, написання та захисту рефератів і контрольних робіт; передбачається також тестовий контроль та виконання індивідуального завдання розробка екскурсії.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Екскурсійна теорія та організація надання екскурсійних послуг на туристично – екскурсійних підприємствах

Тема 1. Історія екскурсійної справи в Україні

Основні етапи розвитку екскурсійної справи в Україні. Зародження туристичних організацій на Західній Україні в 20-30-ті роки ХХ ст. Історія розвитку екскурсійної діяльності в сучасній Україні.

Література: [4, 5, 8, 9, 11, 12].

Тема 2. Екскурсія та її сутність

Основні визначення екскурсії: відповідно до Ліцензійних умов, Закону «Про туризм». Ознаки екскурсії, їх характеристика: активність, логічна послідовність, випереджувальна роль показу. Екскурсійний процес, його складові. Завдання екскурсійного процесу. Вимоги до екскурсії. Мета, завдання та форми проведення екскурсії. Функції екскурсії: інформація, культурний відпочинок, розширення кругозору, формування інтересів. Екскурсія як форма туристської послуги. Екскурсійний метод. Вимоги екскурсійного методу. Екскурсійний аналіз. Групи екскурсійного аналізу. Види аналізу. Показ, розповідь, рух - основні елементи екскурсії. Види показу. Вимоги до розповіді на екскурсії. Тематика екскурсій. Вимоги до тематики.

Література: [4, 5, 8, 9, 11, 12].

Тема 3. Класифікація екскурсій

Етапи удосконалення класифікації екскурсій. Сучасна класифікація екскурсій. Класифікація екскурсій залежно від змісту, тематики, складу учасників, місця проведення, способу пересування, форми проведення, тривалості. Характеристика екскурсії залежно від групових ознак. За змістом: оглядові й тематичні. За складом учасників для: дорослих і дітей, місцевого населення і туристів, сільського й міського населення, організованих груп та індивідуалів, бізнес-екскурсії. За місцем проведення: міські, заміські, музейні.

За способом пересування: пішохідні та з використанням різних видів транспорту. За формою проведення: екскурсія-масовка, екскурсія-прогулянка, екскурсія-концерт, екскурсія-спектакль, екскурсія для спеціальної аудиторії, навчальна екскурсія, пробна екскурсія.

Література: [4, 5, 8, 9, 11, 12].

Змістовий модуль 2. Екскурсійна методика

Тема 4. Методика підготовки екскурсії

Організація та зміст процесу розробки нової екскурсії. Творча група, її склад. Колективний характер роботи. Розподіл і виконання обов'язків членів групи. Термін підготовки екскурсії. Основні етапи підготовки екскурсії: визначення цілі, вибір теми, підбір та вивчення літературних джерел; робота зі

змістом екскурсії; знайомство з експозиціями і фондами музеїв; підбір та вивчення екскурсійних об'єктів; складання та інспектування маршрутів; підготовка контрольного тексту екскурсії; мова екскурсовода; комплектування «портфеля екскурсовода»; вибір методичних засобів; складання методичних розробок; висновок методиста про текст і методичну розробку; прийом екскурсії; затвердження екскурсії. Порядок складання технологічної карти екскурсії.

Індивідуальний текст екскурсії, його особливості. Структура тексту.

Література: [4, 5, 8, 9, 11, 12].

Тема 5. Методика та техніка проведення екскурсії

Призначення методики проведення екскурсії. Загальна й часткова методика. Характеристика методичних способів: асоціація щодо порядку часу, асоціація щодо єдності місця, словесні методи (усна розповідь, бесіда, пояснення, переказ змісту, цитування тощо). Наочні методи: демонстрація в природі та в зображенні, спостереження тощо.

Практичні методи: огляд об'єкта, спостереження згідно із завданням екскурсовода. Метод вправ: вироблення навичок та умінь екскурсантів. Вимоги екскурсійної методики: методичні способи показу, розповіді, рух в екскурсії, використання «портфеля екскурсовода», техніка проведення екскурсії та контакт екскурсовода з групою. Особливі методичні прийоми. Прийоми демонстрації наочних матеріалів. Техніка проведення екскурсії. Вимоги до техніки проведення екскурсії.

Література: [4, 5, 8, 9, 11, 12].

Змістовий модуль 3. Практика надання екскурсійних послуг

Тема 6. Професійна майстерність екскурсовода

Поняття «професійна майстерність екскурсовода». Складові «професійної майстерності екскурсовода». Вимоги до екскурсовода. Особистість екскурсовода. Права та обов'язки, навички та уміння екскурсовода, їх формування. Шляхи підвищення професійної майстерності екскурсовода. Культура та техніка мови екскурсовода, їх складові. Невербальні засоби мовлення. Психологічні завдання екскурсовода: формування та підтримка інтересу до екскурсії, організація уваги на екскурсії.

Література: [4, 5, 8, 9, 11, 12].

Тема 7. Диференційований підхід до екскурсійного обслуговування

Суть, основа та принципи диференційованого підходу. Диференційований підхід до організації, змісту й методики підготовки та проведення екскурсій залежно від груп екскурсантів. Формування різних груп екскурсантів. Особливості підготовки та проведення екскурсій для різних груп: учасників звичайної екскурсії, навчальних екскурсій, екскурсій для сільського населення, екскурсій для туристів, екскурсій для молоді тощо.

Література: [4, 5, 8, 9, 11, 12].

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	Усього	у тому числі				Усього	у тому числі			
		л	п	інд	с.р.		л	п	інд	с.р.
Модуль 1										
Змістовий модуль 1. Екскурсійна теорія та організація надання екскурсійних послуг на туристично – екскурсійних підприємствах										
Тема 1. Історія екскурсійної справи в Україні	12	4	4	2	2	-	-	-	-	-
Тема 2. Екскурсія та її сутність	12	4	4	2	2	-	-	-	-	-
Тема 3. Класифікація екскурсій	12	4	4	2	2	-	-	-	-	-
Разом за змістовим модулем 1	36	12	12	6	6	-	-	-	-	-
Змістовий модуль 2. Екскурсійна методика										
Тема 4. Методика підготовки екскурсії	16	4	4	4	4	-	-	-	-	-
Тема 5. Методика та техніка проведення екскурсії	20	6	6	4	4	-	-	-	-	-
Разом за змістовим модулем 2	36	10	10	8	8	-	-	-	-	-
Змістовий модуль 3. Практика надання екскурсійних послуг										
Тема 7. Професійна майстерність екскурсовода	14	2	4	4	4	-	-	-	-	-
Тема 8. Диференційований підхід до екскурсійного обслуговування	19	4	6	5	4	-	-	-	-	-
Разом за змістовим модулем 3	33	6	10	9	8	-	-	-	-	-
Усього годин	105	28	32	23	22	-	-	-	-	-

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1.	Історія екскурсійної справи в Україні	2	-
2.	Екскурсія як педагогічний процес. Елементи психології на екскурсії	2	-
3.	Нормативно-правова база екскурсійної діяльності в Україні. Професійна майстерність екскурсовода. Положення про порядок видачі дозволів на право здійснення туристичного супроводу фахівцям туристичного супровід. Діяльність Асоціації екскурсоводів України	4	-
4.	Особливості проведення різних видів екскурсій	2	-
5.	Характеристика особливо охоронюваних природних об'єктів (об'єкти природно-заповідного фонду) придатних для організації екскурсій регіону, експозицій музеїв по природничій тематиці	2	-
6.	Характеристика основних об'єктів для проведення тематичних екскурсій історико-культурного та релігійного спрямування	2	-
Разом		14	-

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1.	Технологія підготовки нової екскурсії: технологія виконання 1 і 2 етапів підготовки екскурсії. Аналіз ринку екскурсійних послуг в регіоні	2	-
2.	Технологія підготовки нової екскурсії: Технологія виконання 3 і 4 етапів екскурсії	2	-
3.	Технологія підготовки нової екскурсії: Технологія виконання 5 і 6 етапів екскурсії	2	-
4.	Технологія підготовки нової екскурсії: Оформлення методичної розробки екскурсії	2	-
5.	Методичні прийоми ведення екскурсії. Опанування методичних прийомів показу	2	-
6.	Методичні прийоми ведення екскурсії. Опанування методичних прийомів розповіді	2	-
7.	Техніка ведення екскурсії	2	-
8.	Проведення пробної екскурсії	4	-
Разом		18	-

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1.	Основи екскурсознавства	2	-
2.	Організація екскурсійних послуг на туристично-екскурсійних підприємствах	2	-
3.	Екскурсійна теорія: сутність екскурсії та класифікація екскурсій	2	-
4.	Технологія підготовки нової екскурсії. Етапи підготовки нової екскурсії	2	-
5.	Методичні прийоми ведення екскурсії	2	-
6.	Техніка ведення екскурсії	4	-
7.	Професійна майстерність екскурсовода	3	-
8.	Диференційований підхід до екскурсійного обслуговування	4	-
9.	Регіональні екскурсійні ресурси	4	-
10.	Підготовка ІНДЗ. Розробка екскурсії.	20	-
Разом		45	-

8. Індивідуальні завдання

Під час вивчення дисципліни «Організація екскурсійної діяльності» студенти виконують індивідуальне навчально-дослідне завдання розробку екскурсії.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання необхідне для систематизації, закріплення теоретичних знань і набуття практичних навичок з дисципліни. Так само ІНДЗ дозволяє опанувати студентам необхідними навичками при вирішенні конкретних практичних завдань по створенню нової екскурсії, розвитку навичок самостійної роботи й оволодінням методикою підготовки і ведення екскурсії.

Цілями виконання ІНДЗ є: закріплення, поглиблення й узагальнення знань, отриманих студентами на теоретичних і практичних заняттях, а також придбання навичок при проектуванні й здійсненні екскурсійного обслуговування за окремими етапами надання послуги, використовуючи існуючі технології.

При виконанні ІНДЗ студент повинен продемонструвати вміння у сфері науково-дослідної діяльності, уміння аналізу і синтезу інформаційних матеріалів за темою екскурсії, творчий підхід у представленні підтеми екскурсії.

9. Методи навчання

При викладанні навчальної дисципліни передбачено застосування усталених методів – лекції, практичні та семінарські заняття, а також, з метою активізації навчально – пізнавальної діяльності студентів передбачено застосування активних і інтерактивних методів навчання (робота в малих групах та дистанційному курсі); продуктивні (частково-пошукові, дослідні), самостійна робота.

10. Методи контролю

Оцінювання знань, вмінь та сформованість навичок студентів враховує всі види занять, що передбачені даною програмою. Перевірка і оцінювання знань студентів проводиться в наступних формах:

- оцінювання роботи студента на практичних (семінарських) заняттях;
- оцінювання виконання індивідуального навчально-дослідного завдання;
- проведення контролю (усні опитування, письмові завдання, тестування з окремих модулів по дисципліні);
- практична перевірка вмінь і навичок при захисті учбової екскурсії.

Підсумковий контроль – екзамен.

11. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний (модульний) контроль								Підсумковий контроль	Сума
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2		Змістовий модуль 3				
T1	T2	T3	T4	T5	T7	T8	T9	30	100
5	5	10	10	10	10	10	10		

T1, T2 ... T9 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	Незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
00-34	F	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

12. Методичне забезпечення

1. Нагернюк Д.В. Методичні вказівки і завдання для самостійної роботи студентів з дисципліни «Організація екскурсійних послуг» для студентів спеціальності 242 «Туризм». Умань.: ВПЦ «Візаві», 2019. – 42 с.

2. Нагернюк Д.В. Методичні рекомендації до проведення практичних занять з дисципліни «Організація екскурсійних послуг» для студентів спеціальності 242 «Туризм». Умань.: ВПЦ «Візаві», 2019. – 24 с.

13. Рекомендована література

Базова

1. Про внесення змін до Закону України «Про туризм» [Електронний ресурс] : закон України [прийнято Верхов. Радою 18 листопада 2003 р. № 1282-IV]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1282-15>

2. Положення про порядок видачі дозволів на право здійснення туристичного супроводу фахівцям туристичного супроводу [Електронний ресурс] : наказ [видано Державною туристичною адміністрацією України 24 вересня 2004 р. № 83]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1344-04>

3. Про внесення змін до Правил надання послуг пасажирського автомобільного транспорту [Електронний ресурс] : постанова [видано

Кабінетом Міністрів України 29 січня 2003 р. № 141]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/176-97-%D0%BF>

4. Покоłodна М.М. Організація екскурсійної діяльності : підручник / М.М. Покоłodна ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. – 180 с.

5. Король О.Д. Організація екскурсійних послуг у туризмі : навч.-метод. посібник / О.Д. Король – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2016. – 144 с.

6. Матвієнко, А.Т. Технологія та організація туристичної діяльності: Навч. посібник / А.Т. Матвієнко, В.Г. Цись. – К.: Кондор, 2015. – 120 с

7. Галасюк С.С. Організація туристичних подорожей та екскурсійної діяльності: навчальний посібник / С.С. Галасюк, С.Г. Нездоймінов. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 178 с.

8. Бабарицька В. Екскурсознавство і музеєзнавство: навчальний посібник / В. Бабарицька, А. Короткова, О. Малиновська. – 2-ге, перероб. і доп. – К.: Альтерпрес РА, 2012. – 444 с.

9. Галасюк С.С. Стандартизація, сертифікація туристичних послуг та ліцензування туристичної діяльності: навчальний посібник / С.С. Галасюк. – Одеса: Астропринт, 2011. – 208 с.

10. Історія екскурсійної діяльності в Україні: Навч. посібник для студ./ В.К. Федорченко, О.М. Костюкова, Т.А. Дьорова, М.М. Олексійко. – К.: Кондор, 2010. – 166 с.

11. Воронина А.Б. Организация экскурсионных услуг / А.Б. Воронина. – Симферополь: Сонат, 2008. – 200 с.

12. Любіцева О.О. Методика розробки турів: навчальний посібник / О.О. Любіцева. – 2-е вид., перероб. і доп. – К.: Альтерпрес, 2008. – 300 с.

13. Альтгайм Л.Б. Основи музейної та екскурсійної діяльності. Курс лекцій / Л.Б. Альтгайм. – Тернопіль: Тернопільський нац. пед. університет ім. В. Гнатюка, 2007. – 113 с.

14. Емельянов Б.В. Экскурсоведение: Учебник / Б.В. Емельянов. – М.: Советский спорт, 2007. – 216 с.

15. Любіцева О.О. Туристичні ресурси України: навчальний посібник / О.О. Любіцева, В.Є. Панкова, Є.В. Стафійчук. – К.: Альтерпрес, 2007. – 369 с.

16. Хуусконен Н.М. Практика экскурсионной деятельности / Н.М. Хуусконен, Т.М. Глушанок. – С. Пб.: «Издат. Дом Герда», 2007. – 208 с.

17. Боева А.Ф. Творческий процесс создания новых экскурсий: поиски и находки / А.Ф. Боева // Пилигримы Крыма – 99. – Симферополь: Крымский архив, 2005. – Т.2 – 212 с.

18. Історія екскурсійної діяльності в Україні: Навч. посібник / [В.К. Федорченко, О.М. Костюкова, Т.А. Дьорови, М.М. Олексійко] – К.: «Кондор», 2004. – 166 с.

19. Чагайда І.М. Екскурсознавство: Навч. посібник / І.М. Чагайда, С.В. Грибакова. – К.: «Кондор», 2004. – 204 с.

20. Савина И.В. Экскурсоведение / И.В. Савина, З.М. Горбылева. – Минск: БТЭУ, 2004. – 335 с.

21. Голубничая С.Н. Основы экскурсионного дела. Учебник / С.Н.

Голубничая. – Донецк: Институт турбизнеса, 2003. – 214 с.

22. Долженко Г.П. Экскурсионное дело / Г.П. Долженко. – Москва: ИКЦ «Март», 2001. – 304 с.

23. Національна програма туристсько-екскурсійних маршрутів «Намисто Славутича». – К., 1997. – 242 с.

24. Омельченко Б.Ф. Экскурсионное общение: познание, воспитание, отдых / Б.Ф. Омельченко. – М.: Наука, 1991. – 120 с.

Допоміжна

25. Зінченко В.А. Экскурсологія як туризмологічна наука / В.А. Зінченко // Наукові записки Київського університету туризму, економіки і права. Серія: філософські науки. – 2010. – Випуск 8. – С. 211-223 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.tourlib.net

26. Мальська М.П. Планування туристичної діяльності: підручник / М.П. Мальська, О.Ю. Бордун. – К.: Знання, 2010. – 310 с.

27. Романенко О.В. Організація екскурсійних послуг / О.В. Романенко // Культура народів Причорномор'я. – 2009. – №176. – С. 159-161 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.tourlib.net

28. Сокол Т.Г. Основи туристичної діяльності / Т.Г.Сокол; за заг.ред. Орлова В.Ф. – К.: Грамота, 2006. – 264 с.

29. Омельченко Б.Ф. Экскурсионное общение: Познание, воспитание, отдых / Б.Ф. Омельченко. – М.: Наука, 1991. – 120 с.

30. Лобовская Р.А. Использование краеведческих материалов в экскурсиях. Методические рекомендации / Р.А. Лобовская. – М.: ЦРИБ «Турист», 1985. – 32 с.

31. Организация и методика экскурсионной работы: Учебное пособие / [А.В. Даринский, Л.Н. Кривоносова, В.А. Круглова и др.; Отв. ред. А.В. Даринский]. – Л.: ВПШ культуры, 1983. – 124 с.

32. Дьякова Р.А. История экскурсионного дела в СССР. Учебное пособие / Р.А. Дьякова. – М.: ЦРИБ «Турист», 1981. – 72 с.

33. Илюхин М. М. Особенности и средства показа в экскурсии. Методические рекомендации / М. М. Илюхин. – М.: ЦРИБ «Турист», 1980. – 80 с.

14. Інформаційні ресурси

1. Верховна рада України. Офіційний веб-портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: rada.gov.ua

2. Державне агентство України з туризму та курортів. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.tourism.gov.ua

3. Портал путешествий [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.travel.ru

4. Украинская туристическая информационная система [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.utis.com.ua

5. Все про туризм – туристична бібліотека / [Електронний ресурс] – <http://infotour.in.ua/index.htm>

